

Ілюстрована політична, просвітна і господарська часопись.

Виходить що тижня в суботу.

Редаґує: Д-р СТЕПАН БАРАН.

ПЕРЕДПЛАТА: В Австрії й Угорщині: річно 6 кор., піврічно 3 кор., чвертьрічно 1.50 кор. Поодиноке число коштує у Львові 10 сот., на провінції 12 сот.
За границею „Свобода“ коштує на цілий рік: В Німеччині 6 марок; в Росії 3 рублі; в Америці 2 доляри.
Адреса Редакції і Адміністрації: „СВОБОДА“, Львів, Ринок ч. 10., II. поверх.

Ч. 12. ЛЬВІВ, субота дня 18 марта. 1916. Рік XX.

Права писано для тих, що їх уміють боронити.

Незвичайні воєнні відносини, серед котрих доводить ся нам жити, принесли великі зміни в нашім народнім житю. Московський наїзд спинив насильно майже ціле наше житє, не кажучи вже про втрати, які понесли ми через смерть тисячів наших людий, через засланє наших виднійших людий до Росії і через небувалу руїну наших господарств. Воєнна хуртовина підтяла наш нарід в Австрії страшенно. Зі всїх народів австро-угорскої монархії ми понесли найбільші втрати і найбільші жертви майна і крови, хоч зі всїх народів були найслабші і найбіднійші.

Хоч на нашій українській земли так довго ревуть гармати і струями ллєть ся кров, хоч з приводу воєнних подій терплять тисячі і тисячі нашого народу найбільшу нужду, то духом наш нарід таки не падав. Він вірив твердо, що по трупах і крови, на земли зоораній кулями прийде освободженє, а з ним нове, красше житє.

Москалів виперто з нашої землї, вернули австрійські власти, австрійські закони і порядки, а з ними можність жити нашим житєм.

Але відносини у нас змінили ся. Воєнний обовязок покликав майже всїх мущин від 18 до 50 року житя і по наших селах остали старці, діти і жіноцтво, отже люди, котрі в громадянськім житю не мали більшого значіня, ним мало інтересували ся і мало його розуміли. Прорідили ся ряди наших інтелїґентних провідників, одні на війні, других вивезли Москалї, инші погибли або померли. У неодного слїдно якусь зневіру та обаву, що готово нам бути ще гірше.

З тих наших невідрадних відносин скористали наші противники, і тепер часто відносять ся до нас з більшою заїлостю, як се було перед війною.

Нас, що боронять народних прав, остало дуже мало. Тим більше на тих, що остали, спочиває в сїй роковій хвилї обовязок оборони прав українського народу в Галичині в уряді, в школї і взагалі в публичнім житю. Ми повинні памятати все про тоє, що здобутих нами перед війною прав ніхто не скасував, що нам вільно зносити ся з всякими публичними властями в слові і в письмі своєю рідною українською мовою і ми як раз тепер повинні се робити і зазначувати на кождім кроцї! Ми повинні бути горді, що єсьмо Русинами Українцями, що маємо свою славну історію, що відроджені до нового житя ідемо на стрічу красшій будучности. Своєї мови і віри ми не повинні стидати ся анї цурати ся та підшивати ся під Поляків і калїчити по польськи, як се на превеликий жаль роблять деякі наші боягузи. Хорони Боже, щоби хто з наших людий для того, щоби комусь піддобрити ся, переходив на польське та ставав Поляком, бо перекінчиком всї на світі цураю́ть ся і погоджають.

І хотяй тепер перед нами є великі світові події і хоч на дневнім порядку є у нас дуже важні і житєві справи, то не можемо забувати про оборону прав нашої мови і нашої віри. Памятаймо при тім, що трактованє наших народних і церковних справ є мірою, як будуть залагоджувати також наш суспільні і господарські потреби. Для того всї стіймо на сторожи наших прав і не позволяймо, щоби хто небудь їх нехтував. Треба тільки в кождім случаю упімнути ся о своє право у висшої власти, а не одна наша кривда зможе бути усунена.

Народний Комітет, наша найвисша краєва політична народна орґанізація на своїх засіданях застанавляє ся нераз над обороною наших народних і церковних прав та звертає ся до наших людий в краю, щоби боронили народних прав в урядах, школї і церкві. Ту з окрема звертаємо ся до нашого українського сільського жіноцтва, котре по раз перший в часї війни зачало читати газети — особливо *Свободу* — і інтересувати ся нашими громадськими справами, щоби і воно від себе піддержувало нашого духа і стояло в обороні наших прав.

Наші громадські уряди, хоч би там були і наставлені війти, мають урядувати по українськи

щоби і світ знав, що тут українська земля і що ніхто нам наших справ не скасував. Ми є австрійськими горожанами, котрі тепер в інтересї австрійської держави понесли тільки жертв як ніхто инший і австрійські власти пошанують наші народні права, тільки твердо і непохитно мусимо стояти при своїм і не дати ся застрашити

Не треба забувати і про тих, котрих батьків, мужів або синів покликано до військової служби і котрим по закону належать ся державні причинки з повітових запомогових комісий. Тисячі і тисячі родин не одержує ще доси підмоги, хоч в хатї біда і підмога належить ся. Міліони пропадають для нашого народу, хоч ті міліони як воєнні підмоги йому по закону належать ся. Всї люди свідомійші і доброї волї повинні прийти в поміч бідним селянкам, міщанкам, комірницям і взагалі родинам покликаних до військової служби в тім, щоби вони одержали належні їм підмоги.

На случай нарушеня наших народних прав треба звертати ся до Народної Канцелярії у Львові, Ринок 10, подаючи факт нарушеня сих прав до відома нашого парляментарного заступництва.

Все і всюди, при кождій нагоді і на кождім кроці памятаймо, що права писано для тих, що їх уміють боронити!

СКЛАДАЙТЕ ЖЕРТВИ НА НАРОДНИЙ ФОНД!

Датки належить відсилати під адресою: Краєвий Союз Кредитовий у Львові, Ринок ч. 10, на вкладкову книжочку ч. 5000 з дописною „Народний Фонд“.

Перші українські школи на Волинї.

Московський уряд не узнавав нашого народу і його прав і тому все публичне житє в областях, де мешкають Українці, мусїло мати зверхнє московське знамя. На широких українських просторах в Росії не було нї одної української школи навіть народної приватної, бо по українськи не вільно було в Росії учити. Селяни, а особливо українське народне учительство в многих українських губерніях здавна домагали ся науки в народній школї в українській мові, за сим заявляли ся навіть деякі повітові і губернські земські управи (по нашому видїли повітові і видїли краєві) і російські загально учительські з'їзди, але надармо, народної просвіти Росія не хотїла і доси нехоче дати українському народови в його рідній мові.

Аж прийшла війна і части українських земель опинила ся під австрійським зарядом. Наше населенє піднесло там сейчас домаганє української школи і по довгих заходах наша військова управа згодила ся на отворенє двох українських народних шкіл в старинних українських містах на Волини — в Володимирі Волинськім і в Луцку.

Першу школу основано в Володимирі Волинськім. Дозвіл на відчиненє школи сеї прийшов на руки місцевого учителя п. Євгена Чиранівського.

Ще кілька днів ранїйше не мали володимирські Українці виглядів на швидке здійсненє важного народного домаганя. Хто мав діти в шкільнім віцї і не хотів їх лишати без шкільної освіти, звертав ся був уже до присланих до Володимира польських монахинь з прошенєм, щоби в своїй школї завели також навчанє українською мовою. Відповідь була ясна і коротка: „Może jeszcze chcecie, żeby i po rosyjsku?! А три днї пізнїйше — вже дозвіл на українську школу.

Наша військова управа не могла нїчим цїннїйшим обдарити місцеву українську людність, переважно православну, а по части та-

кож римо-католицьку (т. зв. „латинники" української мови й українського роду), як здійсненєм давної мрії сеї людности — шкільної науки в рідній мові, яку російське правительство викинуло навіть з народної школи. Не хай-же за сею першою українською школою підуть дальші, а визвольне діло австрійської армії на українській Волині запише ся нестертими буквами на сторінках історії!

Невдовзі отворено другу народну українську школу на Волині — а се в місті Луцку.

Вістку, що окружна команда в Луцку отвирає народну школу з українською викладовою мовою — приняли луцькі Українці з великим вдоволенєм та одушевленєм.

Коли окружна команда припоручила п. Голубовичеви, котрий перший поробив заходи для основаня сеї школи, занятись вишуканєм відповідного будинку на приміщенє сеї школи та подати в приближеню: кілько дітий буде ходити до сеї школи, сейчас учитель Голубович кинув ся до праці. Він перейшов особисто всі передмістя Луцка, був в хаті кождого українського міщанина, у якого є діти в шкільнім віці. Всюди приймали люди вістку з його уст про будучу школу, наче заповіт духового відродженя, та воскресеня з мертвої московщини.

А яку радість викликала вістка про школу між дітворою, що тут майже від двох років не побирала правильної науки.

В першім дни записало ся до української школи в Луцку 97 дітий в віці від 7—13 літ, з того 54 хлопців і 43 дівчат.

Розклад наукового матеріялу та спосіб уділюваня науки, буде відповідати плянови та дидактичним правилам примінюваним в галицьких народних школах.

Кромі Луцка — буде в коротці оснований при німецькій школі в місточку Рожищі (12 клм. на північний захід від Луцка) окремий відділ з українською викладовою мовою, для дітий рожицьких міщан та цілої околиції.

В луцькім окрузі є великі села, як примір Лаврів (власність княгині Любомірської) де населенє прямо домагає ся отвореня української школи. Місцевости: Торгин, Забороль, Коршів, Кульчин, Жидичин дуже пригожі на заснованє там укр. народних шкіл.

Справою вельми важною, в успішній діяльности сеї школи — являють ся книжки та наукові середники, в які мусить бути кожда школа вивінувана. Без сего не можна прямо розпочинати науки. Особливо книжки. Не кождий мешканець тутешних сторін може спромогти ся на такий більший видаток як книжка. Тут тепер важнійші видатки на прожитє.

Много дітий не має належитої одежі та обуви. Через сю власне обставину таке лише число (97) дітий записалось до школи, бо не кожде має в чім вийти з хати, а дітий всїх, які моглиб ходити до школи є около 200. Се однак переходило-би сили 1 учителя. Єих 97 дасть вже чимало праці для одиниці.

Українська суспільність в Галичині мусить очевидно прийти з помочію своїм волинським братам. Треба вислати туди учительські сили, треба їх оплачувати, дітворі треба дати книжки і шкільні прилади. Щодо книжок, то краєвий фонд, шкільний, котрий надїляє польськими книжками всї польські школи занятих областий, імовірно не охоче зробити в сїй практиці вимків також що до українських книжок для українських шкіл.

Бережім народної чести.

Важкий обовязок воєнної служби покликав богато батьків родин в поле проти ворога, та не одному з них не доведе ся вернути назад до своєї родини та господарства. Щоби бодай частинно надолужити втрату господарської сили з приводу воєнних подій, повстав новий рід обезпеченя так зване воєнне обезпеченє, яке за невеликою оплатою запоручає кождій родині капітал, що може послужити до упорядкованя господарських відносин на той випадок, як би обезпечений поляг в бою або помер з віднесених у війні ран та затягненої з приводу війни недуги. Верховний заряд ц. к. військового вдовичо-сирітського фонду в Австрії заключив договір з закладом, від якого вийшла думка воєнного обезпеченя, та виєднав для родин, що обезпечують покликаних до до воєнної служби значні полекші так щодо висоти самих оплат (премій) як і щодо способу їх сплати через розложенє їх на рати, причім пошанував рідну мову тих, що сповняють воєнний обовязок, запоряджуючи випечатанє в мові кождого народу проживаючого в Австрії, друків потрібних до зголошень воєнних обезпечень, та родини покликаних домагають ся, щоби договори списувано в рідній мові того, хто пішов в поле сповнити обовязок воєнної служби.

В першім ряді стоять тут Чехи, які деб вони не проживали, всюди домагають ся, щоби грамота на обезпеченє так звана поліса була списана в їх мові. Так само стоять за своїм Поляки і инші народи, та тільки наші люди чомусь то не ставлять таких домагань, бо внесеня на обезпеченє від українських сторін приходять по найбільшій части в польській або німецькій мові. Заклад обезпечень маючи перед собою внесеня списані в сих мовах, видає також дотичні грамоти по польськи або по німецьки, в тім пересвідченю, що така була воля обезпечників. Поміж поважним числом внесень на воєнні обезпеченя з Буковини на дармо би глядіти хочби за одним внесенєм списаним в українській мові, хоч імена осіб, які мають ся обезпечити та назви місцевостий і повітів, звідки сї внесеня приходять, вказують безперечно на се, що обезпечені та їх родини Українці. Поза тим, в сих внесенях поперемінювано часто імена інтересованих на чужий лад, так що годі їх пізнати, та заклад обезпеченя звязаний сим, що йому предложено, мусить списувати нераз хибно грамоти на обезпеченє, а се може дати притоку до поважних непорозумінь.

Не богато ліпше стоїть діло з галицькими Українцями, які лиш в немногих — так би сказати в виїмкових припадках — жадають списаня внесеня в своїй рідній мові і зовсім байдужно глядять на се, що їх рідну мову після рецепти „to wszytko jedno" заступають ся польською. Ся проява слїдна майже в цілій східній Галичині, бо так цілий повіт львівський як і городецький, перемишлянський, самбірський, станиславівський, перемиський і сяніцький подають обезпеченя переважно в польській мові, а з повіта жовківського йдуть внесеня майже виключно польські, хоч судячи після імен та призвищ обезпечених нема ніякого сумніву, що сторони інтересовані се Українці.

Яка причина тому — годі зрозуміти, але певна річ, що велика частина вини спочиває на нас самих, особливож на тих одиницях, що в громаді дають провід. Великі події великого часу повинніб нас навчити, щоб ми не забували, хто ми такі, та берегли нашої народної чести!

Світова війна.

На російськім фронтї.

Важнійших подій на російськім фронтї не було зовсім. Позиційна війна з незначними перепалками патруль треває дальше. Важнійші події на тім фронтї принесе допера весна, коли по деяким осушеню болот будуть можливі рухи великих мас війск.

На італійськім фронтї.

По довшій перерві, спричиненій більшими дощами і снїгами, які упали на тім фронтї, розпочали Італійці в послідних днях живійшу боєву діяльність при помочи своєї артилерії, а місцями переходили навіть до поменших штурмів, які однак наші війска відперли. Особливо завзято стріляла італійська артилєрія на відтинку Побережа, над Сочею, а з окрема коло Гориції, отже в місцевостях які вже з давна мають велику „протекцію" у італійської артилєрії. Зрештою і тут позиційна війна — як се було на італійськім фронтї від самого початку війни.

На Балканї.

Про сей фронт звіт австрійського генерального штабу згадує більше тільки від днем 11 марта, доносячи, ще італійські сили, які остали над долїшним бігом ріки Семені, кинули ся до відвороту і відступили дальше на полудне. Се вказує, що наші війска, хоч поволи і з трудом, то все таки стало посувають ся на полудне в сторону Вальони, від котрої є тепер віддалені всего 20 кільометрів отже не сповна три милї.

Під **Солунем** боїв ще доси не розпочато. Французи і Англійці звозять дальше свої війска до Солуня, а Болгари, Австрійці, і Німці укріпляють свої становища в Македонії, будують нові дороги і зелїзниці і вижидають відповідної хвилї, щоби вдарити на Французів і Англійців. Здаєть ся, що та хвиля прийде допера по упадку Вальони, коли вже ціла Альбанія опинить ся в австрійських руках.

Під Дарданелями, на Кавказі і в Мезопотамії

в послїднім тижни не було рівнож ніяких замітнїйших подій. Як ми вже нераз згадували, то російсько-турецька війна на Кавказі і англійсько-турецька в Мезопотамії не мають більшого значіня на хід і вислїд війни у нас.

На заходї.

Всї дальше з цікавостю слїдять за величезними і кровавими змаганями Німців з Французами і Англійцями на заході. Такої страшної і кровавої різнї, як тепер там є, мабуть в сїй війні еще не було. Головний удар німецький, як звісно, є вимірений проти твердинї Верден, де Німцї мусять здобувати кожду пядь землї з окрема. Деякі місцевости кількакратно переходять з рук до рук. Примір Німцї здобули один форт (верк) Воколо Вердену, але Французи проти приступом його таки відзискали. Втрати Французів були величезні; Німцї розмірно понесли значно менше втрат. Тепер іде дальше окружуванє Вердену, якого Французи боронять дуже завзято і тому його здобутє не іде так легко і скоро. Великі боротьби тревали на ріжних відтинках фронту, бо Французи хотїли в сей спосіб примусити Німців, щоби не зібрали більшого числа війска в околици Вердену. Дуже живою була також діяльність німецьких літаків, котрі бомбами непокоїли ворога.

Німецько-португальська війна.

Португалія є се невелика европейська република на піренейськім півострові на полудне від Франції над Антлянтійським океаном, величиною і оружною силою без порівнаня слабша віе Сербії. Ся невелика держава від давна знаходить ся в упадку. Нарід бідний, темний, занимає ся головно мореплавством та риболовством а по части і скотоводством; торговля і промисл знаходять ся в руках Англійців і Португалія була дуже зависима від Англії, котра в краю розказувала як у себе дома. В португальських пристанях схоронило ся кількадесять німецких торговельних кораблїв, котрі з хвилею виповідженя німецько-англійської і німецько-французької війни знаходили ся недалеко Португалії і не могли вже вернути до Німеччини, бо по дорозі, котра веде попри Францію і Англію, були би на них напали французькі або англійські воєнні кораблї і були би їх затопили або забрали з собою. З тої причини німецькі кораблї схоронили ся до пристаний Португалії як держави невтральної і там хотїли вижидати кінця війни. Про се знали Англійці і від давна напирали на Португальців, щоби сконфіскували німецькі кораблї. Се робили вони тому, бо знали, що тоді Німеччина виповість Португалії і Англійці позискають нового хоч дуже а дуже слабого союзника в війні, а в додатку сконфісковані кораблї зможуть ужити до перевозу своїх (англійських) війск. Так і стало ся Португалія сконфіскувала недавно німецькі кораблї, а на доманє Німеччини не знесла конфіскати, Німеччина виповіла їй сейчас війну. Ся війна є однак без ніякого впливу, бо португальська армія є дуже маленькою, не вивченою і на поли битви мабуть не піде, а принайменше не

...ро, воєнних кораблів Португалія також майже не має — особливо більших — ніяких.

До війни довела там тільки Англія у своїм власнім інтересі. На перебіг загально світової війни ся нова війна не буде мати ніякого впливу, навіть на найблизший французький фронт.

Низше подаємо звіти австро-угорського і німецького ґенерального штабу за час від 8 марта до 14 марта включно.

Звіти австро-угорського ґенерального штабу.

Війна з Росією.

(8|3). На фронті ген. пол. архикн. Йосифа Фердинанда боєва діяльність артилєрії також вчера була хвилями дуже оживлена. Поза тим не стало ся нічого особливого.

(9|3). Нічого нового.

(10|3). Нічого нового.

(11|3). Не стало ся нічого важного.

(12|3). Не стало ся нічого особливо важного.

(13|3). На бесарабськім фронті і над Днїстром відперто московські атаки. Поза тим не стало ся нічого нового.

(14|3). Нічого нового.

Війна з Італією.

(8|3). Панував спокій.

(9|3). Боєва діяльність наслідком непогоди все ще дуже обмежена. Тільки в відтинку Коль ді Ляна і коло Сан Мікеле счинили ся вчера більш оживлені гарматні бої.

(10|3). На фронті в Побережу італійська артилєрія місцями піддержувала огонь в середній силї. Тільки коло примістка Тольмайн огонь був більше оживлений. На фронті в Каринтії й Тиролї боєва діяльність все ще мала як доси. Стверджено, що Італійці в области Ромбон ужили сим разом бомб, що видавали ґази.

(11|3). Вчера на фронті Побережа йшов знов більше оживлений ворожий гарматний огонь проти звичайних точок.

(12|3). Вчера перед пол. ворожа артилєрія почала сильнійше острілювати становища полудневі горицького примістка, полудневу часть міста Гориції і височину Добердо. Огонь ішов цілу ніч. Також на фронті в Каринтії італійська артилєрія збільшила свою акцію, особливо проти Лянценбоден, на північний схід від Павляро. Боїв піхоти не було ніде.

(13|3). Збільшена діяльність італійської артилєрії розширила ся на цілий фронт над Сочею. По полудни відперто ворожий атак коло Зельц.

(14|3). На фронті над Сочею зачинають розвивати ся більші бої. Від вчера Італійці рушили до атаку зі значним силами. Відперто їх всюди. Коло примістка Тольмайн діяльність ворога обмежала ся до дуже оживленого огню. В відтинку Плава зусиля ворога знищили наші засїки скінчили ся нічим. Коло горицького примістка відперто два атаки на становища в Подгорі і один на мостовий шанець в Люцініцах. Північна височина Добердо була атакована кілька разів значними силами. Коло Сан Мартіно полк піхоти ч. 46 з Сеґедину відпер кроваво сїм атаків.

Війна на Балканї.

(8|3). Панував спокій.

(9|3). Нічого нового.

(10|3). Нічого нового.

(11|3). Італійські сили, які ще остали над долїшним бігом ріки Семені, оноді, загрожені на своїм східнім крилї, давши кілька гарматних вистрілів, поспішно кинули ся до відвороту. На хвилю стали ще до бою на горбах на північ від Ферас, але швидко і звідти уступили і руйнуючи за собою всякі переходи, відступили на полудневий беріг ріки Вояс.

В північній Албанії й Чорногорі як перед тим так і тепер панує спокій.

(12|3). Не стало ся нічого особливо важного.

(13|3). Положенє не змінило ся.

(14|3). Звіт з 14|3 про сей фронт нічого не згадує.

Звіти німецького ґенерального штабу.

На сході.

(8|3). В кількох місцях фронту відперто частинні ворожі атаки.

Наші летуни заатакували з добрим успіхом зелїзничу лінію Ляховичі Лучинець, на якій завважано сильний зелїзничий рух.

(9|3). Московські наступи на становища наших передних сторожий ніде не мали успіху. Додатково доносять, що в ночи з 7. на 8. с. м. один з наших воздушних кораблів заатакував зелїзницю до Миньска і ворожі війска в Мірзе.

Кадет Святослав Фединський, укінчений правник, перший з 35 (золочівського) полку піхоти краєвої оборони відзначений золотою медалю хоробрости погиб дня 3. падолиста 1915 в битвах над Стрипою.

(10|3). Не стало ся нічого важного.

(11|3). Нічого нового.

(12|3). Не стало ся нічого важного.

(13|3). Положенє не змінило ся.

(14|3). Нічого нового.

На полудневім сході

(8|3). Нічого нового.

(9|3). Положене не змінило ся.

(10|3). Не стало ся нічого важного.

(11|3). Нічого нового.

(12|3). Не стало ся нічого важного.

(13|3). Положенє не змінило ся.

(14|3). Нічого нового.

На заході.

(8|3). Пізним вечером рушили Французи до протинаступу на відзискані нами становища на схід від хутора Мезон де Шампань. На західнім крилї йде ще бій на ручні ґранати. Зрештою той наступ зовсїм відперто.

На лївім березі Мози, щоб поправити полученє з нашими новими лініями, висуненими на право від ріки на полудневі стоки Кот де Жалю, т. зв. Перченого хребта і горбу Дуомон, здобули ми приступом становища ворога по обох сторонах потока Форж, низше Бетіякур, ширини 6 км., а глибини над 3 км. Села Форж і Реньвіль, горби Кручі і малого лїса Кімієріє є в наших руках. Протинаступи Французів на полудневий край тих лїсів кроваво відперто. Велика часть залоги здобутих становищ згинула. Нераненунешту 58 офіцирів і 3.277 жовнїрів, полонено. Крім того здобуто 10 гармат і инший воєнний матеріял.

В долині Воевр виперто ворога також з останнїх домів у Френ. Число полонених там зросло на 11 офіцирів і над 700 жовнїрів. Здобуто також кілька машинових карабінів.

Наші летничі ескадри обкинули бомбами місцевости на захід від Верден, де знаходять ся ворожі війска.

(9|3). В богатьох місцях обопільна діяльність артилєрії стала сильнійша.

Французи відзискали західну часть рова коло хутора Мезон де Шампань, де вчера йшли бої на ручні ґранати.

На захід від Мози наші війска заняті усуванєм істнуючих ще в Кручім лїсї французьких гнїзд. На схід від ріки, в цїли скорочення полученя нашого становища на полудне від Дуомон з місцевостю Лїнон в Долинї Воевр, по основнім гарматнім приготовленю здобуто село й панцирний форт Во разом з численними сусїдними фортифікаціями ворога. Здобуто їх знаменитим нічним атаком під проводом команданта 9. дивізії резерви ґенерала піхоти Гурецкого-Корніта; діла доконали познаньскі резервові полки ч. 6 і 19.

В численних воздушних боях в околиці Верден наші летуни остали побідниками. Певне зістрілено три ворожі самолети. Всї наші самолети вернули; кількох з поміж їх хоробрих пільотів ранено. Ворожі війска в місцевостях на захід і на полудне від Верден обкинено щедро бомбами.

Наслідком атаку французької летничої ескадри в области кріпости Мец 2 цивільні особи згинули, кілька приватних домів ушкоджено. В воздушній боротьбі зістрілено самолет команданта полонено, його товариш згинув.

(10|3). На західнім березї Мози при очищуваню Кручого лїса й ворожих ровів коло Бетінкур полонено 6 офіцирів і 683 жовнїрів і здобуто 11 гармат. В завзятім бою забрано ворогови ліс Аблатен і горб на захід від Дуомон. В рівнині Воевр посунули ми нашу лінію через кусні лїса на полудневий схід від Дінлюп. Французи робили сильні протинаступи на наш новий фронт на захід і на полудне від села і коло форту Во. Підчас тих атаків удало ся Французам усадовити ся знов у самім панцирнім форті. Зрештою відперто атакуючих, які понесли великі втрати.

Наші боєві летуни зістрілили два англійські самолети: моноплян коло Віченте на полудне від Іперн і біплян на північний схід від Ля Бассе. Летун першого самолету згинув.

В лютім офензивна діяльність наших летничих формацій і число їх далеких вивідних летів, а також нічних летів ескадрами поза ворожий фронт була значно більша ніж коли небудь перед тим. Низше поданий спис не тільки доказує нашу висшість, але збиває також твердженє противної сторони, що наші втрати в воздушній війні тільки тому такі малі, бо наші самолети не відважують ся вихиляти ся за ворожі лінії.

Німецькі втрати в лютім представляють ся так: в воздушній боротьбі і наслідком зістріленя з землї не понесли ми ніяких втрат недостає 6, отже разом 6. Французи й Англійці втратили в воздушній боротьбі 13, наслідком зістріленя з землї 5, наслідком примушеня осісти в области наших лінїй 2, разом 20. При тім треба додати, що ми засадничо числимо тільки ті самолети, що впали в наші руки або в поломіни впали на землю, а не числимо тих численних ворожих самолетів, що зістрілені поза ворожими лініями.

(11|3). Саксонські полки здобули приступом сильно укріплені становища в кусних лїса на полудневий захід і на полудне від Віль-о Буа (20 км, на північний захід від Ренсу) ширини коло 1400 метрів і глибини до 1 км. Наші втрати були зовсїм малі. Нераненних полонених взяли ми 12 офіцирів і 725 жовнїрів. Здобули ми одну револьверову гармату, 5 машинових карабінів, 13 метавок мін.

На західнім березї Мози усунено останні гнїзда в Кручім лїсї і Кімієр, в яких ще держали ся Французи. Ворожі протинаступи

підняті значними силами і звернені проти полудневого краю лїсів і проти нїмецьких становищ далї на захід, здавлено нашим оборонним огнем.

На східнім березї Мози були дуже сильнї гарматнї бої, особливо в околици на північний схід від Бра, на захід від села й коло форту Во і в кількох місцевостях в долинї Воевр. Рішаючих боїв піхоти не було. Тільки в ночи відперто кріваво відокремлену пробу Французів заатакувати село Блянзе.

Влучним стрілом наших оборонних гармат зістрілено французький самолет між обома лініями на полудневий захід від Шато-Саліяс. Самолет упав серед поломіни. Летуни згинули. Їх трупи забрано разом з останками самолету.

(12|3). На північний схід від Невіль ми з успіхом ужили мін і обсадили лійки. В околици на захід від Мози ворог серед великих втрат даром тратив сили на зовсїм безуспішні атаки на наші нові становища. На горбах на схід від ріки і в долинї Воевр боєва діяльність обмежала ся до менше або більше сильних гарматних боїв.

Подані в звідомленях з 29. лютого і 4. марта числа полонених і добичі за час від початку подій в области Мози збільшили ся на 430 офіцирів і 26.042 жовнїрів нераненних полонених; число здобутих гармат виносить 189, в тім 41 тяжких, число машинових карабінів 232.

Під Оберсент Французам мимо кількаразових атаків не вдало ся і вчера усадовити ся из своїх попередних становищах. Відперто їх кріваво.

(13|3). При корисній погодї діяльність обох артилерій на великій части фронту була дуже оживлена, а по обох сторонах Мози аж до Мозелі була дуже сильна. Крім боїв патруль над рікою Сом і невдачі малого французького атаку в Священичім лїсї нема до оголошеня ніяких подій.

Побіч видатної вивідної діяльности наші летуни заатакували з успіхом зелїзничі будови і сховки, особливо на лінії Клермон-Верден. Знищено три ворожі самолети: два в Шампанії, один в области Мози.

(14|3). Положенє взагалї незмінене. Менша перепалка коло Вільт'є, на північний схід від Іперн, закінчила ся відпертєм Англійців.

Поручник Іммельман зістрілив один англійський аероплян на схід від Арра і на захід від Бопом. Летуни згинули. Поручник Бельке зістрілив два ворожі самолети за французькою лінією, над фронтом Мар і коло Малякур, на північний захід від Верден. Останнїй з тих самолетів артилерія знищила. Через се сї два офіцири позбавили ворогів десятого згл. одинацятого з черги самолету. Крім того по воздушній боротьбі змушено англійский біплян осісти на захід від Камбре. Летунів полонено.

Зі світа.

Росія.

Російська державна дума в Петроградї радить дальше. Наради часто бувають дуже бурливі, особливо тодї, коли опозиційні посли виказують великі промахи російського правительства, недбале веденє війни і потребу заключення мира Вийшло те ер на яву, що російські міністри Маклаков і Щегловітов, сейчас по занятю австрійськими військами Львова відносили ся до царя з просьбою, щоби безпроволочно поробив кроки в цїли заключеня мира з Австрією і Німеччиною, бо в сей спосіб зможе Росію охоронити перед величезними нещастями і повним розламом. Але партія великого князя Миколи Миколаєвича тодї перемогла і цар рішив війну провадити дальше. При нагоді нарад над воєнним положенєм довідав ся світ про величезні втрати, які доси мала Росія. які виносять понад два міліони людий, в тім около девятсот тисячів трупів і то в однім 1915 р.

Після урядових оголошень російської військової управи втр ти російської армії від 1. січня 1915 до кінця року 1915 виносять 1,942.610 людий. З того пало 406.348, померло від тяжких ран 265.716, померло в шпиталях 201.122, загинуло без вісти 476.255, ранених 573.269. Від початку війни до р. 1916 стрятила російська армія 125.433 офіцирів, між ними 1775 оберстів і 277 генералів. Між робітниками в Росії слїдно живий рух, а то з того приводу, що російське правительство переслїдує всякі, хоч і найневиннїйші робітничі організації. У селян є велике невдоволенє, бо брак рук до працї на ріли і селянство знаходить ся в дуже скрутнім положеню.

Румунія.

Один з провідників румуських політиків, що весь час держали з Росією і перли Румунію до війни проти Австро-Угорщини — Філіпеску, виїхав недавно до Росії, був у царя і у міністрів на послуханю і поїхав навіть на російський фронт, щоби поговорити з військовими кругами. Філіпеску намовляє Москалїв, щоби виступили рішучо проти Румунії і в сей спосіб приневолити її до союза з Росією і до війни з Австро-Угорщиною. Та румунське правительство занадто розумне, щоби дати ся настрашити Москалям і мимо всїх заходів почвірного порозуміня остає на дальше невтральним, подібно як і Греція.

Італїя.

В Римі радить тепер італїйський парлямент. Невдачі Італїї на австрійськім фронтї і в Альбанії дали оруже до рук опозиційних послів і вони виступили остро проти правительства з приводу воєнних невдач і лихої господарки та лихого трактованя населеня, особливо біднїйшого, котре часто не дістає ніяких підмог за тих, що пішли на війну. Господарський стан в Італїї є дуже лихий, довіз поживи малий, рух в промислі зовсїм остав і населенє, котре давнїйше еміґрувало за границю на заробітки, нинї терпить велику нужду. Поодинокі міністри боронили заряджень правительства, але значна часть послів є невдоволена з сих міністерських заяв. Говорять дальше, що всї міністри під проводом президента міністрів Саляндри невдовзї мають уступити, бо головно вони були тими, що довели до війни. Доносять також з загураници, що президент міністрів Саляндра і міністер заграничних справ Соннїмо виїдують невдовзї на наради до Парижа, щоби там спільно з французькими міністрами обговорити воєнне положенє і дальшу спільну оборону. Чи ся нарада буде мати які дійсні успіхи, сумніваємо ся, супроти того, що у Франції числять ся з упадком Вердену і проломанєм воєнного фронту, що загрожувало би безпосередно самому Парижови. Ся нарада і тому остане без успіхів, що і в самій Франції теперішне правительство не має вже більшого впливу і що — як се пишуть французькі газети — готово там прийти до зміни осіб міністрів.

Сполучені Держави.

Великого шуму наробила в Сполучених Державах північної Америки справа затоплюваня Нїмцями американських торговельних кораблів, котрі були узброєні або везли військову контрабанду для Англії, Франції або Італії. Німеччина зазначила, що узброюванє торговельних кораблів невтральних держав, щоби вони ставили опір німецьким підводним лодкам, є нарушенєм невтральности так само як і ревізія контрабанди і що Нїмцї з такими кораблями мусять поступити після воєнного права, себто затоплювати. Сю справу обговорювано в американськім парляменті в Вашінгтонї і були голоси, між ними самого президента Сполучених Держав Вільзона, щоби виступити проти Німеччини як найрішучіше, а в случаю затопленя американського торговельного корабля — хочби узброєного — виступити проти Німеччини оружно, отже довести до воєнного стану. Були однак і такі голоси, що оправдували поступованє Нїмців і домагали ся урядового остереженя Американців, щоби не їздили узброєними торговельними кораблями. Остаточно справу непорозуміня між Америкою і Німеччиною вдасть ся мабуть поладнати і до воєнного стану між тими двома державами таки не прийде, бо се не лежить в інтересі самих Американців, котрі як члени невтральної держави тягнуть зиски з обох воєнних сторін.

Українські народні пісні про наше лихолїтє.

Політичні пісні українського народу подають нам образ нашої історії, образ боротьби нашого народу з його історичними ворогами. З окрема богато пісень творив наш нарід за часів козачини, де оспівано не тільки турецькі і татарські набіги на нашу землю, але і тяжку боротьбу, яку український нарід під проводом козацтва провадив з Польщею, а опісля з Москвою за свої політичні, національні, релігійні і суспільні права. Читаючи політичні пісні, читаєш історію нещасного українського народу, яка була звязана з Туреччиною так само як і з Московщиною або колишньою Польщею.

Натерпів ся наш нарід тяжко цїлими столїтями від Турків, а біль свій вилив в прекрасних народних піснях, в яких співають ся про страшні муки Українців в турецькій неволї.

Молили ся колись наші предки, що попали були в турецьку неволю:

Визволь, Господи, всїх бідних невольників
З тяжкої неволї турецької,
З каторги бісурменської
На тихі води,
На ясні зорі,
У край веселий
Між мир хрещений.

Ой віддайте мене за Волошина,
Бо дївчина молода, ще й хороша,
Ой віддайте мене за Татарина,
Бо дївчина молода, не погана.
Ой віддайте мене та за Турчина,
Щоб менї панщина не докучила.

Але прийшли ще одні християнські і славянські сусіди дати ся нашому народови в знатє своєю християнською і славянською любовю.

Се Москалї — ті вишукані наші „брати“, котрі з нагайкою і шибеницею в руках голосять „братерську любов“. Не говоримо тут про цїлий московський нарід, бо московський нарід таксамо як і український є ще й досі поневолений від своїх царів і їх посіпаків, одним словом — від московського уряду. Але злочинний московський, царський уряд разом з цїлою хмарою посіпаків, шибеників і чорносотенців та їх слуг і підслужників кидає чорну пляму на цїлий московський нарід і загал звичайно не розріжняє виновників і невинних серед якого-небудь народу, але винить цїлий нарід, хоч і не слушно. Отже і тут наш нарід все винив і тепер винить усїх Москалїв — цїлу Московщину, за тяжку свою неволю в Росії. Коли московський нарід хоче очистити ся з тої чорної плями, яка віками цїлими на нім лежить за поневоленє українського народу, то перший повинен приложити руку до того, аби зробити конець звірському царському пановаю в Росії і помогти нашому народови до скиненя тяжких московських кайдан.

Наші виродні сини — москвофіли все говорили, що то Нїмець видумав Українців і навчив їх ненавидїти „русских братьев“. Але таке можуть вони плести лише темним людям, бо хто знає історію, хто читав українські народні пісні, які віддавна столїтя голосять про гірку неволю українського народу під Москалем, той в такі теревенї несо-

вієних і підкупних москвофільських ватажків ніколи не повірить.

В народних піснях український нарід також гірше представляє московську неволю від неволї турецької, бісурменської і гірше від польської панщини. Коли Московщина взяла ся нищити наше козацтво та руйнувати Січ в половині 18-го століття, то козаки десятками тисяч втікали до Туреччини, де їм було свобіднійше жити, а мучила їх лише туга за рідним краєм і те, що мусїли разом з турецьким військом воювати проти братів, що були в російськім війску.

Як в народній пісні співаєть ся:

Та ще не світ, та ще не світ, та ще не свитає
А хитрий Москаль Запороже та кругом обїзджає.
Ой об'їхавши Запороже, став степ межувати,
Ой став городи, панські слободи по річках саджати.
Наступила чорна хмара, настала ще й сива;
Була Польща, була Польща, тай стала Росія.
Ой з під города, з під Єлисавета, сизі орли вилїтали,
А в городі, та в Єлисаветї, все пани собирались.
Пани сенатори, пребольші ґенерали, вони думали, гадали:
„Ой, як би нам, панам сенаторам, запорожську землю взяти?
Ой, як биж нам, ой, як биж нам їх вольности одібрати?“
Ой, одібрали всї вольности запорожські, начали лани ділити
Ой, одібрали та всю запорожську землю, тепер самі овладають,
А до Запорожців, низових молодців часто листи посилають.
А Запорожцї та добрі молодцї усе теє та гаразд знали,
Посїдлали воронії конї та під Турка повтїкали.

Ті і богато инших народних пісень описують ту гірку недолю славних українських козаків, як вони з розпукою в серци покидали рідний край, де царі мовковські руйнували їх Січ, як з неволї християнської ішли шукати свобіднїйшого житя під Турком, бісурменом.

Навіть священик Січової церкви, єромонах о. Володимир Сокальський, котрому Москалї рабуючи церкву, „служити не дали“ — як співаєть ся в народній пісні — утік разом з козаками до Туреччини.

Описують се також і історики, не лише українські, але і московські, бо правду годі затаїти.

Така то була і є московська, християнська неволя над українським народом. Була гірша від турецької, бісурменської.

В нинїшній світовій війні Туреччина іде проти Росії і коли разом з Австро Угорщиною та Німеччиною побідить Росію, то поможе освободити Україну з тяжкої царської московської неволї.

І се нагадало нам власне ті давні часи, коли то наші предки з під московського царя втікали від Турка. Повторяєть ся тепер знова давна історична хвиля, Турок стає в обороні поневоленого Росією нашого народу, як се було в часах руйнованя Москвою нашої славної запорожської Січи.

Турок сплачує українському народови вже другий раз в історії той довг, який винен за неволю Українців, за катоване жінок і дітий перед віками.

Чи Москалї сплатять також свій довг, українському народови, який винні за вікову неволю України?

Др Андрій Чайковський.

Зі збірки „Вісім м'сяців під медвежою лабою“.

II. Тверезість.

Росія саме перед війною взяла у себе тверезість. Всї монополи (склепи з продажею горївки) позамикано, запаси горївки понищено. В одну мить — перестала Росія пити. Те, над чим працював великий російський цар Петро І. (великий ворог України), заводячи силою у своїм царстві пите горївки, через що Росія мала приблизити ся до західної культури, се цар Микола II. знищив одним почерком пера. Але годї, щоб народ так страшно розпитий як Москалї міг відвикнути від пития. За горївкою стало всїм дуже банно. Всї гадали, що в Галичинї, де цїлий господарський промисл панів був тільки в горальнях, відібють собі за примусову тверезість. І вони перли до обіцяної землї за тою принадою, а де лише прийшли, то перше дїло було дібрати ся до магазинів горївчаних.

Таке було і в Самборі. Тут є фабрична рафінерія спіритусу Тіґера. Її магазини були першим воєнним лупом донцїв. Дібрали ся там, ну і попились ретельно. А підбадьорені горївкою кинули ся рабувати. Розбивали склепи, казали собі під грозою смерти отвирати шуфляди, каси, нишпорили по закамарках, замурованях, брали всьо. Видирали людям по улици мошонки з грішми, годинники. Одній дівчинї видерли мошонку ізза панчохи.

Стрічає донець самбірського чоловіка на улици:

„Катарой час?“

Добряга вивимає годинник з кишенї. Зручно наче мимо летуча муха попадає годинник враз з відорваним ланцюшком в руку донця.

— Мерсі! (дякую), каже, не трудїтесь атвечать, я уж сам п смотрю, і йде далї.

Тоті донцї допускають ся прямо преріжних звірств на жінках і дівчатах. Судний день, бо нїде пожалувати ся, бо правильного війска ще нема.

За кілька днів військові власти замкнули магазини Тіґера, опечатали і поставили салдатів на сторожи. Видали строгий наказ, щоби нїкому спірних напитків без „разрішенія“ начальства непродавати; позамикано всї шинки. Та хиба встережеш мід перед мухами?

Москалї мимо того знайшли сносіб дібрати ся до магазину з горївкою. Говорять, що ночію підкопали ся. Салдат, що був там на сторожи, не хотів сего бачити, бо і він облизував ся за стаканчиком водочки. — Піш а знову папойка на великі розміри. Тодї начальство наложило на Тіґера високу кару і загрозило, що коби се ще коли повторило ся, то всю горівку пустять в ріку, а його ще строгійше покарають. Тіґер пристав нате, щоби горівку всю знищити, бо він не має спроможности її встеречи. Воно так і стало ся, та кільки притім пішло горівки місто до рова до більших і менших бочілок, сего нїхто не знає. Але в магазинї остали порожні куфи. Закрав ся один салдат сюди подивити ся, чи ще не остало трохи того добра. Перехились над кадею і посвітив собі сірником, наступив вибух і салдат згорів на вуголь. Не була то вправдї смерть за „царя і атечество“, але безпречно мусить бути приємно вмерти і у свовм живлї. Потайна торговля горівкою непереставала за цїлий час московського панованя. Випадки пянства до безтями повторяли ся часто мимо строгих кар нагаями по пятьдесять або й більше.

А хто неміг добути „ачіщеной“, той пив денатурований спірт, якого можна було дістати в склепі без „разрішенія“. З тої причини відтак і сей матеріял пальний обнято заказом і треба було за „разрішенієм“ ходити до градоначальника.

На кождий случай заказ сей був для мешканців міста дуже пожиточний і за се треба буде цареви подякувати при нагодї.

Французьке становище коло Верден здобуте Німцями.

Андрій Бабюк.

Стрільцї-добровольцї в Волинї в січовім коші.

На дворі були теплі днї і стопили майже увесь сніг, що був нападав недавно і покрив грубою верствою все, що лише було в його силї. З сього у нас повстало страшне болото по дорогах та полях. Стрільцї звичайно обходять ті „вигідні-польські“ дороги городами, та все таки хто перший раз прийде до коша, той мусить перебристи серединою рідкої „рощини“, бо стежки городами, йому не звісні. Кепкуючи кажуть стрільцї: „Здаєть ся на цїлім світі не може анї один край, анї одна держава погодити ся таким славним болотом, як наша Галичина“ — і воно здаєть ся правда.

Такою дорогою машерував в двійках, по цивільному, з клунками в руках, більший гурт молодих людий. На переді йшов стрілець, а вони йдучи співали. Не зважали на те, що їх чоботи до половини грязнули у болотї, співали... Декілька з них мали на головах синяві то чорні російські кашкети. Стали перед канцелярією, щоби записати ся в реєстр січового війска. Я, підступив до них.

З відки? — питаю.

— З Володимира Волинського. — волинської України — відповідає менї один високого росту, в кашкетї.

— Довго їхали?

— Три „сутки“ (доби) помучені трохи, та ми не сумуємо. Співаємо, танцюємо все... Чи то болото, чи сніг... Нам однаково... Ану хлопці! Заспівати! — приказав той самий.

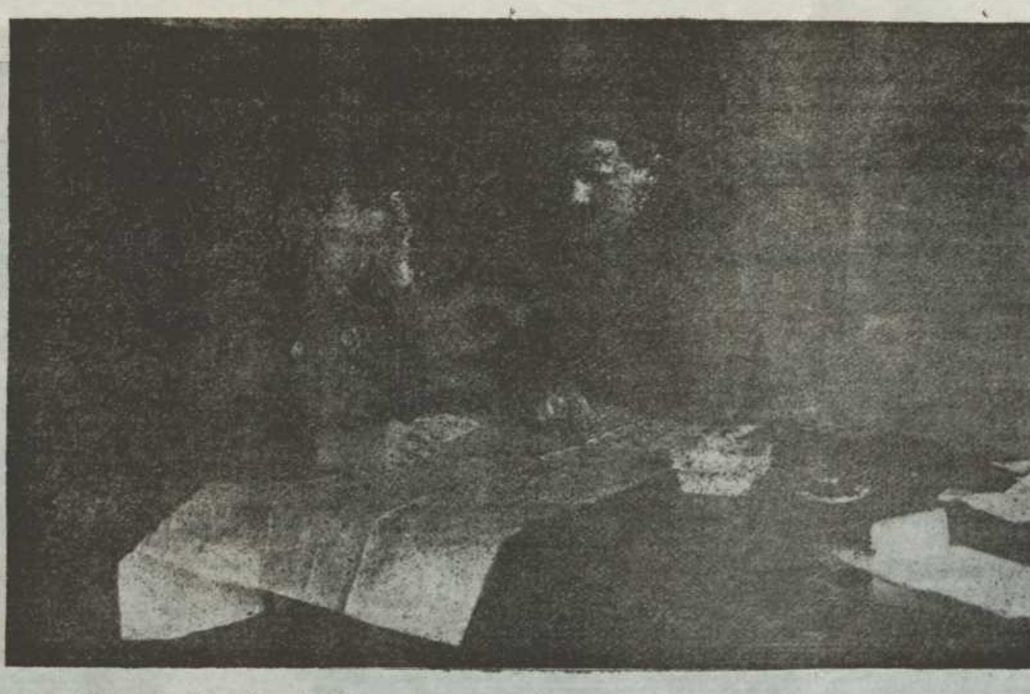
Хлопці збили ся в гурт. Повільно, дзвінкими голосами затягнули:

Ой на горі жито,
На долині жито,
При широкій дороженці
Стріличенька вбито...

— Хто вас так навчив співати? — питаю зацікавлений. — Ми сю пісню знали давно. В нас співали її ще перед війною, та лише ми зміняємо тепер з „козаченька“, на „стріличенька вбито“.. бо-ж ми українські січові стрільцї... — так пояснював менї, инший вродливий закордонець.

— А за що ви будете бити ся?

— За нашу Україну! Таж ми мусимо відбити її від Москалів. Ось ми. Нас прибуа-

Полковник Коссак зі своїм прибічником четарем Панчаком перед виданєм розказів до битви.

ло тепер не дуже богато, та там зібрало ся богато більше. Незадовго й вони приїдуть. Ми Українці такі які й ви. Володимир Волинський, Ковель, Луцк, то українські городи... А що там дальше?... Боже, Україна широка як море... — говорив инший.

— Ану хлопці! Козака! — крикнув один.

І тоненькі звуки устної гармонійки перервали ґутірку всїх. Гурт розступив ся, з них вийшло двох кремезних парубчаків і пішли козака таки по болотї. Вививали ногами, перебирали ними, присїдали, аж болото розлїтало ся, а прочі приспівували, приплескували в долонї, реготали ся... По козаку, заспівали „Червону калину“... Я дивував ся, звідки вони знають ту пісню співати, та не перебивав їм.

...Чогось наша славна Україна, зажурила ся.. Приємно дивити ся на молодих — закордонних братів, як співають таку пісню.

...А ми, нашу славну Україну
Гей-гей розвеселимо... — кінчили пісню.

На мій запит, звідки знають її, відповіли, що навчили ся від стрільця, хотрий проводив ними, у вагонї поїзда.

Незадовго скінчили записувати ся. Двійками, в порядку, відійшли на свої кватири.

Дня 8. марта 1916.

(*Пресова Кватира*).

НОВИНКИ.

Наше свято Благовіщеня припадає в сїм роцї в пятницю 7. цвітня 1916.

—

З Народного Комітету. На трех послїдних засїданях Народного Комітету в днях 4., 11. і 12. с. м. обговорено основно справу зміни церковного календаря, заряджену епископом Хомишином для станиславівської епархії почавши від 25. с. м. Рішено виготовити іменем Народного Комітету обширне пропамятне письмо до прависельства, де справу зміни церковного календаря точно освітлюють ся з національно-політичного і церковного боку і просить ся правительство, щоби здержало введенє в житє зміни церковного численя принайменше до часу, коли верне митрополит Шептицький і настануть звичайні відносини. Опісля обговорено справу перетяганя греко-католиків на латинський обряд і справу самовільного польщеня наших народних шкіл та порішено обі ті справи подати до відома правительства з домаганєм, щоби передовсїм в народнім шкільництві положило конець польщеню наших шкіл і нашої шкільної дітвори.

Загальна Українська Рада у Відни в справі зміни календаря відбула в послїднім тижни окреме засїданє, на котрім заявила ся проти проти зміни нашого церковного календаря на латинський, яку від 25 с. м. хоче ввести в станиславівскій епархії епископ Хомишин і внести в сїй справі пропамятне письмо до правительства з жаданєм, щоби здержало введенє в житє змічи нашого церковного календаря на календар латинський. Так само проти зміни календаря є і наша парляментарня репрезентація, отже всї рішаючі круги в нашій суспільности. В тій справі була вже президія нашого парляментарного заступництва в президента Штірка і в міністра просьвіти Гусарека.

Зі Ставропигії. На послїдних засїданях управляючої ради Ставропиґійського Інститута у Львові раджено — як довідуємо ся — над справою зміни церковного календаря, яку тепер вводить епископ Хомишин. По основнім рефератї д-ра Степана Барана рішено одноголосно заявити ся проти зміни церковного календаря та скликати в сїй справі загальні збори на день 16. марта 1916.

Станиславівська громада і зміна календаря. Станиславівська громада довідавши ся случайно, що епископ Хомишин хоче ввести зміну нашого старого церковного календаря на латинський

зійшла ся на нараду і одноголосно рішила заявити ся проти зміни календаря. В тій справі пішла дня 27 лютого 1916 р. окрема депутація зложена з посла д-ра Льва Бачинського, зелїзничого радника п. Мирона, адвоката д-ра Мандичевського нотаря п. Гузара і директора української ґімназії д-ра Сабата до епископа Хомишина і предкладаючи йому пропамятне письмо в тій справі, просила його, щоби не вводив зміни церковного календаря, на що Хомишин відповів, що справу ще раз розважить і депутациї дасть відповідь.

Треба писати листи по українськи. З ріжних сторін напливали до президиї Загальної Української Ради і українського парляментарного заступництва жалоби на поведенє поодиноких урядів почтових супроти українського письма і мови в листах. пересиланих полевою почтою. А саме мали поодинокі уряди відкидати українські листи, покликуючись на — урядову заборону „кирилиці“ і української мови. З'осібна донесено що таку заборону видала команда 24-го полку піхоти. В справі сїй звернула ся парляментарна президія з жалобою до ц. к. міністерства війни. У відповідь на жалобу одержала президія письмо міністерства війни з 22. лютого с. р. ч. Präs. 2642, в котрім міністерство ріщучо заявляє, що нїяких заборонних обмежень української мови і українського письма („кирилиці“) не видало. Значить українське письмо має в обороті полеві почти всї права ті самі, що письмо латинське, а всякі надужитя будуть підлягати строгому доходженю і карі.

Позір Турчанщина! Повітова орґанізація взиває: 1) щоби всї уряди парохіяльні і громадські, ради шкільні місцеві і парохіяльні комітети в повітї урядували лише в українській мові і щоби пильновали, щоби на свої письма діставали з ц. к. староства зглядно ради шк. окр. в Турці лише українські відповіди, відозви, друки і т. д; 2) всї зажаленя присилати на руки підписаного, розуміється з поданєм дати і числа польського акту; 3) всї інтелїґенти в повітї, всї селяни, котрим добро народу дороге, нехай всїми силами здержують нарід від пянства. Передовсїм треба доносити до ц. к. властий за потайні шинки, бо лише в той спосіб можна усунути нагоду до пянства. За повітову орґанізацію о. Іван Федевич в Турці н. Ст.

Поворот властий до Львова. Галицька дирекція почт і телеґрафів, котра доси урядує в Тарнові, вертає з днем 23. марта с. р. до Львова. Намісництво, краєва рада шкільна, краєва дирекція скарбу і краєвий виділ, що дотепер урядують в Бялій, мають перенести ся до Львова перед великодними святами в половинї цвітня с. р., але не виключене, що вернуть до Львова аж по святах.

Шкільна справа в Мужилові. З села Мужилова, повіт підгаєцький, пишуть нам: Священик і селяни підчас наїзду заховались дуже мужно супроти ворога. Саме село потерпіло від ворога богато, бо лежить воно недалеко Золотої Липи, де була довший час боєва лїнія. В селї стояли через два місяцї московські війска, котрі через цїлий час село нищили. Зрабували майже весь домашний скот. Збіжа повикошували на пни, переважно паші, так що в селї нема нї одного господаря, котрий мав би пашу. Вивезли з двох церков дзвони. Розбили касу Райфайзена і попалили всї книги. Наробив ворог шкоди і в читальни „Просвіти“. Однак все те можна переболїти, але о много сумнїйше стоїть тепер тутешна шкільна справа. Мимо всяких зусиль і старань село не може дістати української учительської сили. В селї все є дві сили народности польської, котрі польщать українські дїти, в чім знов з великою помічю приходять їм „Siostry miłosierdzia“ з польської захоронки, яку оснував дїдич того села. І вже нинї чванить ся село кількома дївчатами, котрі з намови та під впливом згаданої захоронки вступили до польського закону, відцурались свого народу, що по українськи не промовили-б до нїкого. Згаданою захоронкою опікуєть ся польський ksiądz W. з Підгаєць. Він то навіть ганьбив сестри за те, що мало працюють, бо Mużyłów pachnie zanadto ruskością i chciałbym już w najbliższej przyszłości widzieć wieś w lepszym stanie. Сего року дістало село на другу учительку також Жидівку, котра просто на перекір не хоче промовити слова по українськи до дїтий в школї. Скільки то мусїв тутешний парох набороти ся, щоби побіч польської була в школї і українська молитва. Коли так дальше буде з шкільною справою, то грозить селу велика національна небезпека. Се вже прецїнь крайна пора, щоби українські села увільнено від польонізациї при помочи польських учительських сил.

Варшавські греко-католики. З давної василіянської церкви в Варшаві православним — як доносять польські часописи — прийде ся невдовзї вже уступити. О зворот її для себе старають ся варшавські греко-католики, котрих „Dziennik Poznański“ називає — відповідно своїм бажаням — „Поляками греко католицького віроісповіданя“, щось подібно до „Поляків мойсеєвого віроісповіданя“. В Варшаві має їх бути понад 500. Як до них могли відносити ся правдиві Поляки, на се вказувалиб недавні протести польської преси проти обновленя унії на відібраних в Росії землях. Коли ж тепер в польських часописях читаємо, що стараня їх о відзисканє церкви в Варшаві мають увінчати ся успіхом, то треба се звязувати хиба з прихильностю окупаційних властий, з якою ті віднесли ся до тих старань, про що в тихже часописях рівночасно пише ся. Управа міста Варшави позволила вже 10. м. м. замешкати в церковнім домі гр. кат. священикови Гаврилови Фурманови, котрий був при церкві ще перед відобранєм її уніятам.

Про визиск родин покликаних до війска пишуть нам: По часописях часто читаємо, що селяни тратять гроші. Се не правда, таку байку оповідають ті, що від селян не можуть нічого вирвати. От приміром в Янові коло Львова людям зі всїх майже сіл пише квіти бурмістр зі своїм писарем по 1 К, по 2 К, по 8 К. говорячи, що хлоп має гроші. Місячно заробляє він від селян по 1200 К. Що ми маємо робити, щоби ті квіти потаніли і чи вільно нам писати по нашому? Дня 7. с. м. жалували ся люди в податковім уряді, що за богато платять за квіти, приміром Марія Свищ, жена Миколи заплатила 4 К, Марія Свищ, жена Тимка 8 К, Гаська Пашик 2 К і т. д. Ми безрадні, просимо иам помогги, нехай з нас не сміють ся. Як би тут хто приїхав і переконав ся, чо мав би що писати на місяць.

Чи так повинно бути? В радехівськім повіті — пишуть нам — три громади, а то: Станиславчик, Бордуляки і Монастирок тїшать ся окремою „опікою“ старостваІ в Радехові. Вже від кількох місяців в цілім радехівськім повіті, як також в повітах, положених близше боєвої лінії, виплачують податкові уряди воєнні додатки на удержанє для родин змобілізованих. Лиш населенє згаданих трех громад не може діждатись того, що йому належить ся. Не помагають жадні ургенси і просьби урядів громадських і етапової команди: Poczekajcie na M..., a on wam wypłaci“. Таку дістали відповідь безрадні женщини, котрі з своїми жалями удались до одного з польських урядників староства. Населенє громад: Станиславчик, Бордуляки і Монастирок позбавлене засобів до житя, затрівожене о своє „завтра“, просить пана намісника о поміч.

Часопись для цісаря. В державній друкарні у Відні друкуєть ся в трех примірниках окрема часопись для цісаря. Вона містить що дня найважнїйші вісти з цілого світа. Один примірник є призначений для цісаря, другий йде до архіву, а третій одержує ґраф Больфрас.

Цїсар Вільгельм дає мідяні дахи своїх палат. За спонукою Вільгельма коронний фіскус постановив в разї потреби зняти мідяні дахи з королївських будинків і передати їх виділови державної збірки металїв. Перший мідяний дах буде знятий з палати в Потсдамі. Потім малаби прийти черга на инші з 53 палат цїсаря в Німеччинї. Не зробить ся виїмку і для палат в Берлинї.

Віцепрезидентом краєвої шкільної ради має бути іменований др. Володислав Абрагам, професор церковного права на львівськім університеті. Звісний нам добре зі закладаня польських шкіл в українських селах, д р Дембовський уступив вже з краєвої ради шкільної.

Оружна сила Портуґалії. В часї мира виносить чисельність портуґальської армії 30.000 жовнїрів, а підчас війни 175.000. Воєнна фльота складаєть ся з одного панцирного кружляка, 4 кружляків, трех торпедовців і кільканайцятьох старих канонїрок давного типу. Портуґалія разом з африканськими кольоніями числить 8,300.000 населеня.

Асентерункові обманства. Мошко Енґельгарт, галицький жидок, родом зі Стрия, пізнав ся в Лїтомерицях, в Чехії, в р. 1907 з тамошним секретарем староства Йосифом Фішером і вже підчас мобілїзації в р. 1912 розпочав практику в своїм ремеслї, даючи покликаним „цїнні“ вказівки. В межи часї приняв він до свого бюра, яке вів в Берлїні жидка Бальдінґера, чоловіка упослїдженого природою, а окрім сього „блятфуса“, який зобовязав ся ставати до бранки зглядно до перегляду в заступстві клієнтів Енґельгарта; за штуку одержував він 125 К без згляду на се, чи комісія признала його здібним, чи нї. Умову підписано формально в січни 1915 р. і від сего часу почав Бальдінґер свою роботу. Головним полем до обманств була Чехія, де ставав до бранки 21 разів, а раз тільки Віден. При кождій бранці признавала його комісія як нездібного до військової служби. Енґельгарт казав собі платити по кілька тисяч марок. Видко що інтерес не зле йшов, коли при личнім трусї найдено при Енґельгарті понад трийцять тисячів корон, зложені в ріжних касах і банках. Та на нещастє обом промисловцям похитнулась нога, і вони опинились в непривітній вязниці. Секретар староства Фішер вимірив собі сам справедливість: довідавшись про арештованє своїх спільників, відобрав собі житє. В наслідок зажаленя неважности від вироку суду першої інстанції справа опинилась в найвисшім суді краєвої оборони, який затвердив вирок першої інстанції. Енгельгарта засуджено на 13 літ, а Бальдінґера на 10 літ вязниці.

Здорові війти. Часописи доносять, що девятьдесять тисячів війтів і радних громадських в Австрії стануло до перегляду в лютім с. р. В фридецькім повіті на Шлеску узнано за нездібних тільки 4 війтів, а про решту висказалась бранкова комісія що вже давно не виділа так гарно збудованих мущин.

Великодні свята для жовнїрів. Приналежні до христіянських віроісповідань жовніри, о скільки на се зізволить служба, будуть мати слїдуючі дні вільні від служби з нагоди Великодних свят: 21. цвітня по полудні, та 22. і 23. себто великодна субота і Воскресенє. Жиди будуть звільнені зі служби під тими самими услівями по полудні дня 17. цвітня та 18. і 19. Се звільненє відносить ся також до таборів полонених і місць їх праці поза таборами.

Осторога для наших господарів. Буває часто, що комісіонери, забираючи зареквіроване збіже від господарів, допускають ся надужить і виплачують хліборобам о много менше, як їм в дїйсности належить ся. І так майже всюди признають вони навіть чисте збіже за занечищене і відчисляють аж 8 процент місто 2 процент занечищеня від ціни. Коли збіже чисте, то хлїбороби не обовязані признавати неслушний присуд, а можуть відкликатись до воєнного заведеня збіжевого, висилаючи прібку зле оціненого збіжа. Але на тім не кінчить ся. Комісіонери позволяють собі ще відбивати богато більше з ціни під всякими позорами, як що збіже з снітїєм, або дрібнозернисте і милять ся при обчисленю, тож нехай всї переглядають одержані рахунки точно, а коли самі не можуть собі порадити, нехай удають ся до своїх священиків щоби сї рахунки сконтролювали, а зовсїм не, хай не приймають обчисленя на сліпо.

Увага для священиків і наших господарів з середної посїлости. Акцією весняних засївів займаєть ся також і військовість і начальникам поодиноких військових відділів поручено припильнувати, щоби всякий кусень землї не лежав дармо, а був вихіснований як ріля, сїножать або пасовиско. Сих послїдних не буде лишати ся богато, бо худоби тепер дуже мало. Знаючи з досвіду, що всяка задача, до якої возмесь рішучо військовість, мусить бути доверщена і що тим самим вся ріля на весну мусить бути обсїяна, радимо нашим священикам, що зруйновані війною, не мають ні робітників нї тягла, нї насїнь до обсїву, щоби звертали ся до староств, щоби їм достарчено кредиту, робучих сил, насїня на обсїв всего свого ґрунту і т. д. Инакше легко дійде до того, що обсїв їх ґрунтів обійме в свій заряд місцевий комітет, зглядно власть військова без участи самих власників ґрунту.

Покликанє вісїмнайцятьлїтних. Покликанє до асентерунку річника 1898 (вісїмнайцятькїтних) наступить невдовзї. Асентерунок відбуде ся в часї від 14. цвітня до 3 мая с. р.

Захист для сиріт в обсягу станиславівського округа. Українська станиславівська громада на нарадї 2. лютого с. р. ухвалила одноголосно основати в Станиславові товариство на статутах „Захист для сиріт по жертвах війни в обсягу станиславівського округа“. Випрацюваний статут відійшов вже до затверрженя, а покищо комітет, що займаєть ся сею справою, звертаєть ся до милосерних сердець мешканців нашого округа, складати жертви на річ „Захисту“ на вкладкову книжочку Звязкового Кредиту в Станиславові.

Оголошеня.

Матеріяли до календаря „ПРОСВІТИ“ на р. 1917.

З огляду на те, що календар „Просвіти“ на рік 1917 має появити ся значно скорше, ніж се було можливо зробити в сїм роцї, проге Товариство „Просвіта“ просить Вп. наших письменників надсилати:

1. **Оповіданя, новелї, нариси** і т. п. найбільше на пів аркуша друку. зглядно на 450 віршів у два стопці (8 сторін друку) теперішного формату календаря.
2. **Короткі статї на актуальні теми,** ілюстровані по змозї фотоґрафічними знимками або вільноручними рисунками.
3. **Фотоґрафії відзначених** військовою властю Укр. Січ Стрільців, а крім сего також жовнїрів які поза У. С. С. служать в армії, осіб, котрі, перед війною визначили ся громадянською дїяльностию, з додатком иайважнїйших дат з житя і дїяльности.
4. **Військову термінольоґію** (зброя, походи, подїл війск, поодинокі частини оружя і т. п.)
5. **Фотоґрафічні знимки** всего но тепер є актуальне.
6. **Самостійні, власноручні** рисунки пригожі для календаря.

Приняті твори будуть ремунеровані після принятої товариством норми.

Присилати належить найдальше до кінця цвітня 1916 на адррсу:

Товариство „Просвіта“
у Львові, Ринок ч. 10.

НОВІ КНИЖОЧКИ.

Коштом та заходом **Загальної Української Культурної Ради**, яка заспокоює духові потреби українських збігців в часі війни, а особливо на еміґрації, появились ось такі видання:

1. *Богдан Лепкий*: **„З великих Днів“** — В борбі за за волю. Літературна збірка з ілюстраціями. Ціна 30 сот.
2. *Філярет Колесса*: **„Воєнні Квартети“** на мужеский хор, до сучасних поезій Б. Лепкого, Осипа Маковея, Василя Щурата. Присьвята Українським Січовим Стрільцям. Ціна 2 К.
3. *Сьвящ. Ол. Коренець*: **Молитвенник для жовнірів Українців Католиків.** Ціна опр. 1 К. Розважаня з нагоди війни 40 сот.
4. *Др. В. Щурат — Ф. Колесса*: **Жовнірскі Пісні** О. Ю. Федьковича. З нотами. Ціна 40 сот.

Згадані книжки набувати можна по означеній висше ціні за попереднім надісланєм гроший, в канцелярії **Загальної Української Культурної Ради, Відень VIII., Strozzigasse 32/12.**

:: ВІСТНИК СОЮЗА :: ВИЗВОЛЕНЯ УКРАЇНИ

:: :: WIEN VIII., JOSEPTÄDTERSTRASSE 79. :: ::

Виходить що тижня в неділю, в розмірі 8 до 16 стор. великого формату. Рік видання III. Річна передплата виносить 10 К. (4 рублі), півріччна 5 К. (2 рублі), квартальна 3 К. (1·20 рубл.), ціна продинокиx чисел 15 сот. (8 коп.), подвійних чисел :: :: :: :: 30 сот. (15 коп.) :: :: :: ::

Полонений БОДНАР Павло, з Торгів, повіту Зборів просить жінку, діти та знакомих о яку вістку. Письма посилати на таку адресу: Росія, Алмазная, губернія Екатеринослаз.

Українське Педаґоґічне Товариство

Львів, ул. Мохнацкого ч. 12. повідомляє, що так само як перед війною так і тепер, продає і висилає почтою або желїзницею, свої видавництва (книжки).

З найновійших видань під сю пору — поручає богато ілюстровану, красну книжку (8 ка 224 стор. друку) „Коротка ґеоґрафія України“ — Ціна брошурованого примірника 3 кор. — оправленого 3 К 50 сот. — рекомендована оплата почти 50 сот.

Ріжні формати і роди українських молитвенників для молодіжи в ціні по: 50, 60, 70 і 90 сот. і по 1 кор. 20 сот.

На жадане висилає свій ілюстрований цінник видавництв.

Книжки висилає за попереднім надісланєм гроший і оплати почтової 80 сот. за 5 кілгр. ваги.

З друкарні „Діла“ Львів, Ринок 10. Видавець: „Діло“, стов. зар. з обм. пор. За редакцию відповідає: Др. Степан Баран.